

EVOLUȚIA FORMĂRII ELITEI ACADEMICE ROMÂNEȘTI DIN COVASNA ȘI HARGHITA (1871–2025)

*Ioan Lăcătușu*⁸⁴

*Tatiana Scurtu*⁸⁵

REZUMAT

Studiul analizează evoluția formării elitei academice românești din spațiul actualelor județe Covasna și Harghita, pe parcursul intervalului 1871–2025, printr-o abordare de tip prosopografic, bazată pe valorificarea unui corpus extins de surse edite și inedite. Cercetarea urmărește identificarea principalelor etape de constituire, dezvoltare și diversificare a acestei elite, având în vedere criterii precum distribuția cronologică a doctoratelor, domeniile de specializare, centrele universitare frecventate și originea geografică a titularilor. Analiza evidențiază caracterul incipient și restrictiv al formării elitei academice în perioada dualismului austro-ungar, când accesul la studii superioare era limitat, iar domeniile dominante erau dreptul, medicina și teologia. Perioada interbelică marchează o diversificare calitativă și o deschidere către mediul academic european, fără o creștere semnificativă din punct de vedere numeric. În schimb, regimul comunist determină o expansiune substanțială a elitei academice, pe fondul democratizării accesului la educație și al dezvoltării învățământului superior, concomitent cu diversificarea domeniilor, în

⁸⁴ Doctor în sociologie, cercetător în cadrul Centrului European de Studii Covasna-Harghita, Sfântu Gheorghe, e-mail cohara_ro@yahoo.com.

⁸⁵ Doctor în istorie, cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu Mureș, e-mail tatianascurtu9@gmail.com.

special în științele exacte și tehnice. Etapa post-1989 reprezintă perioada de maximă dezvoltare, caracterizată prin creștere numerică accelerată, diversificare disciplinară și integrare în circuitul științific internațional. Studiul subliniază rolul esențial al elitei academice în consolidarea identității culturale și naționale a românilor dintr-un spațiu multiethnic, precum și contribuția acesteia la dezvoltarea instituțională, educațională și științifică a regiunii. În ansamblu, evoluția analizată reflectă tranziția de la o elită restrânsă și marginală la una diversificată, instituționalizată și conectată la dinamica globală a cunoașterii.

Cuvinte-cheie: elite, Covasna, Harghita, educație superioară.

1. PREMISE

Cercetările privind elitele românești din fostul Scaun Trei Scaune, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, au fost stimulate de apariția unor lucrări de referință dedicate acestei problematici. Dintre acestea menționăm: *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, de Cornel Sigmirean (Presa Universitară Clujeană, 2000); *Intelectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806-1948)*, de același autor (Editura Universității „Petru Maior”, Târgu Mureș, 2007); *Cartea bicentenarului Emanuil Gojdu, 1802-2002*, volum editat de Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” din Oradea, în anul 2008. La sfârșitul anului 2011, la Târgu Mureș a fost lansată lucrarea *Studenți români din Transilvania la universitățile din Europa în secolele XVI-XX*, semnată de istoricul maghiar Szögi László, apărută la Editura Universității „Petru Maior”, în ediție îngrijită și prefată de Cornel Sigmirean, cu traducere în limba română realizată de Zsolt Simon.

Se poate observa că, începând cu domnia Mariei Tereza, autoritățile imperiale de la Viena au acordat o atenție sporită

organizării și dezvoltării învățământului, considerat un instrument esențial al politicii de modernizare și de integrare administrativă a populației, prin formarea unor supuși instruiți și conștienți de rolul lor în susținerea statului⁸⁶. Această orientare se reflectă în apariția și consolidarea unei generații de intelectuali români în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.

În pofida dificultăților întâmpinate în procesul de școlarizare și formare profesională, din localitățile scaunelor secuiești s-au afirmat, în viața publică a Transilvaniei, în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai mulți intelectuali români de marcă. Lucrarea istoricului László Szögi publică lista celor 1.886 de studenți români care au studiat la universitățile europene între anii 1592-1919. Dintre aceștia, Alexander Arbutina, născut la 10.02.1832, în Cernatul de Jos, era student la Academia Militară din Viena⁸⁷, și Aron Boeriu (1834-1901), născut în Ghidfalău, Comitatul Odorhei, a urmat studiile secundare în Blaj, iar cele teologice la Blaj și Viena. Întors la Blaj în 1857, a fost numit profesor la liceu de istorie naturală și limba maghiară, calitate în care a rămas până în anul școlar 1871-1872. Din acest an, până la sfârșitul vieții a fost paroh și protopop al Aiudului⁸⁸.

⁸⁶ Ioan-Aurel Pop, „Cultura românească (până la Școala Ardeleană)”, în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler și András Magyar (coord.), *Istoria Transilvaniei, Vol. III (de la 1711 până la 1918)*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Institutului Cultural Român, 2008, p. 114.

⁸⁷ László Szögi, *Studenți români din Transilvania la universitățile din Europa secolele XVI-XX*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011, p. 133.

⁸⁸ Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrunjel, *Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, Miercurea-Ciuc, Editura Grai Românesc, 2003, p. 584.

Accesul la studii superioare, susținut inclusiv prin burse acordate de fundații precum „Emanuil Gojdu”, a favorizat apariția unei elite intelectuale românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această elită, formată în universități precum Budapesta, Viena, Cluj sau Bruxelles, a avut un rol activ în viața culturală și politică a Transilvaniei și a contribuit la afirmarea idealului național, culminând cu participarea la realizarea Marii Uniri din 1918.

2. METODOLOGIE

Studiul de față are la bază o cercetare de tip prosopografic, fundamentată pe identificarea și sistematizarea informațiilor referitoare la intelectualii români originari din actualele județe Covasna și Harghita, care au obținut titlul de doctor în științe în perioada 1874–2025. Corpusul de analiză este constituit dintr-o bază de date realizată prin valorificarea unor surse documentare edite și inedite, care a permis ordonarea cronologică și tematică a informațiilor disponibile.

Demersul metodologic urmărește surprinderea evoluției elitei academice din această zonă în funcție de mai multe criterii relevante: distribuția cronologică a titlurilor de doctor, domeniile de specializare, centrele universitare frecventate, precum și originea geografică a titularilor. Analiza integrează atât dimensiunea cantitativă, evidențiată prin dinamica numerică a doctorilor în științe, cât și dimensiunea calitativă, reflectată în diversificarea domeniilor de cercetare și în integrarea acestora în circuitul științific național și internațional.

De asemenea, cercetarea se înscrie în cadrul mai larg al sociologiei elitelor și al istoriei sociale, având ca obiectiv identificarea mecanismelor de formare și afirmare a elitei academice

într-un spațiu caracterizat prin particularități etno-demografice și instituționale distincte. În acest sens, analiza nu se limitează la o simplă inventariere a cazurilor, ci urmărește evidențierea tendințelor structurale și a factorilor care au influențat evoluția acestor elite în diferite contexte istorice.

3. PERIOADA DUALISMULUI AUSTRO-UNGAR

Formarea elitei academice românești din spațiul actualelor județe Covasna și Harghita își are începuturile în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în contextul transformărilor politice și instituționale generate de instaurarea dualismului austro-ungar. În această perioadă, accesul românilor la studii superioare era limitat, însă nu inexistent, fiind facilitat în anumite cazuri de sprijinul acordat de instituțiile ecleziastice și de fundațiile culturale românești.

Numărul intelectualilor care au obținut titlul de doctor în științe în această etapă este relativ redus, ceea ce reflectă atât constrângerile socio-politice ale epocii, cât și caracterul incipient al procesului de formare a unei elite academice românești în zonă. Cu toate acestea, existența acestor cazuri indică apariția unei generații de pionieri, formați în centre universitare prestigioase ale Imperiului. Acești intelectuali au avut, în majoritatea lor, o pregătire în domenii precum dreptul, medicina sau teologia, domenii care ofereau posibilități de afirmare profesională și socială într-un context marcat de inegalități etnice și confesionale. Totodată, formarea lor universitară a contribuit la consolidarea unei conștiințe naționale și la implicarea în viața publică și culturală a românilor din Transilvania.

În perioada 1871–1915 (44 de ani), un număr de 28 de intelectuali români originari din actualele județe Covasna și Harghita au obținut titlul de doctor în științe, în principal în centre universitare precum Budapesta și Cluj, dar și în alte spații academice europene: Dumitru Thodor (Vidacut), doctor în științe juridice la Universitatea din Budapesta (1871); Ioan Bozoceanu (Araci), doctor în filosofie și științe matematice (1874)⁸⁹; Alexandru Ceusianu (Porumbeni), doctor în medicină la Budapesta (1881); Elie Cristea (Toplița), autor al unei teze dedicate operei lui Mihai Eminescu, la Budapesta (1895)⁹⁰; Teodor Sbârcea (Toplița), doctor în medicină la Cluj (1897); Octav Popescu (Toplița), doctor la Cluj (1900); Cornel Solnay (Tulgheș), doctor în drept la Budapesta (1901); Alexandru Nicolescu (Tulgheș), doctor în filosofie și teologie la Roma⁹¹; Ghiță Popp (Poiana Sărată), doctor în drept la Cluj (1906)⁹²; Constantin Sbârcea (Toplița), doctor în medicină la Cluj (1906); Simion Sbârcea (Toplița), doctor în drept (1906); Szilard Moga (Vâlcele), doctor în drept (1906)⁹³.

Lista este completată de personalități precum Pompiliu Nistor (medicină, Budapesta, 1908)⁹⁴, Mihai Dobrean (drept, Cluj, 1908), Victor Olah (drept, Cluj, 1909), Gheorghe Negoiescu (drept, Budapesta, 1910), Romulus Olteanu (drept, Cluj, 1910), Ioan

⁸⁹ Ioan Lăcătușu, *Personalități din Covasna și Harghita*, Cluj-Napoca, Editura Carpatica, 1998, pp. 27-30.

⁹⁰ *Ibidem*, pp. 69-74.

⁹¹ *Ibidem*, pp. 85-90.

⁹² *Ibidem*, pp. 117-122.

⁹³ Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broanăr, *Repere identitare românești din județele Covasna și Harghita*, Ediția a II-a, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2019, p. 681.

⁹⁴ Ioan Lăcătușu, *op. cit.*, 1998, pp. 97-100.

Baltariu (drept, Cluj, 1910), Ioan Iagedics (drept, Cluj, 1910), Petru Muscă (drept, Cluj, 1910), Octavian Popescu (drept, Cluj, 1911), Dumitru Caltofeanu (drept, Budapesta, 1912), Vicențiu Rauca-Răuceanu (drept, Budapesta, 1914)⁹⁵, Miron Crețu⁹⁶ și Livius Titus Câmpean (medicină, Budapesta, 1914), Dominic Gafton (drept canonic, Cluj, 1915)⁹⁷ și Grigore Păltineanu (științe de stat, Cluj, 1915)⁹⁸.

Formarea acestei elite trebuie înțeleasă în contextul specific al unui spațiu în care populația românească se afla într-o poziție minoritară și dezavantajată din punct de vedere instituțional. În aceste condiții, obținerea unui titlu de doctor în științe reprezenta nu doar o realizare individuală, ci și o formă de afirmare colectivă a comunității românești.

Analiza acestei prime generații de doctori în științe evidențiază câteva trăsături definitorii. În primul rând, predominanța studiilor juridice și medicale reflectă oportunitățile profesionale ale epocii și nevoia de specialiști în domenii cu impact social direct. În al doilea rând, concentrarea formării academice în centre precum Budapesta și Cluj indică dependența instituțională de structurile universitare ale Imperiului Austro-Ungar. Nu în ultimul rând, numărul relativ redus al acestor intelectuali subliniază caracterul elitist și dificil accesibil al studiilor doctorale în această perioadă, ceea ce conferă acestor personalități statutul de pionieri ai elitei academice românești din regiune.

⁹⁵ *Ibidem*, pp. 137-140.

⁹⁶ *Ibidem*, pp. 75-80.

⁹⁷ Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broanăr, *op. cit.*, p. 681.

⁹⁸ Ioan Lăcătușu, *op. cit.*, 1998, pp. 107-112.

4. PERIOADA INTERBELICĂ

Integrarea estului Transilvaniei în statul român după 1918 a generat un proces complex de reorganizare administrativă, culturală și simbolică. În județele Ciuc, Odorhei și Trei Scaune – teritorii cu majoritate secuiască – formarea unei elite românești funcționale a presupus nu doar impunerea unui nou cadru juridic, ci și construirea unor mecanisme de loializare și integrare.

Perioada interbelică marchează o etapă distinctă în evoluția elitei academice românești din spațiul actualelor județe Covasna și Harghita, desfășurată în contextul integrării Transilvaniei în statul național român și al reorganizării sistemului educațional. Cu toate acestea, din punct de vedere numeric, această perioadă se caracterizează printr-o stagnare relativă, fiind identificați doar câțiva intelectuali care au obținut titlul de doctor în științe între anii 1920 și 1939. Printre aceștia se numără personalități precum Nicolae Colan, originar din Araci, care a urmat studii doctorale teologice la Berlin (1920–1921)⁹⁹, Gheorghe Pop din Poiana Sărată, doctor în drept la Universitatea din Budapesta (1922), Bujor Teculescu, cu studii doctorale în drept penal la Paris, Aurel Gociman-Oituz, doctor în științe economice la Cluj, și Aurel Grigore Bucur, doctor în medicină la București (1939), cu specializări la Lyon¹⁰⁰.

Această aparentă stagnare numerică poate fi explicată printr-o serie de factori structurali. În primul rând, moștenirea inegalităților din perioada anterioară a continuat să influențeze accesul populației românești la educație superioară, în special în

⁹⁹ Ioan Lăcătușu (coord.), *Genealogia familiei Colan*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2012, pp. 152.

¹⁰⁰ Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broanăr, *op. cit.*, p. 681.

zonele periferice și predominant rurale. În al doilea rând, reorganizarea instituțională din perioada postbelică a necesitat timp pentru a produce efecte vizibile în planul formării academice avansate.

Cu toate acestea, perioada interbelică aduce o schimbare semnificativă din punct de vedere calitativ. Se observă o diversificare a centrelor universitare frecventate, intelectualii din această zonă având acces nu doar la universitățile din România, precum București sau Cluj, ci și la instituții prestigioase din Europa Occidentală, precum Berlin sau Paris. Această deschidere contribuie la racordarea elitei locale la circuitul intelectual european și la asimilarea unor modele academice moderne. De asemenea, se remarcă o diversificare a domeniilor de specializare, care depășesc sfera tradițională a dreptului și teologiei, incluzând științele economice și medicina. Această evoluție reflectă transformările societății românești interbelice și necesitatea formării unor specialiști capabili să contribuie la modernizarea statului.

În pofida numărului redus, elitele academice formate în această perioadă au avut un rol semnificativ în consolidarea instituțiilor culturale și educaționale românești din regiune. Prin activitatea lor profesională și publică, acești intelectuali au contribuit la afirmarea identității naționale și la integrarea comunităților românești din sud-estul Transilvaniei în structurile statului român modern.

În primul număr al „Buletinului ASTRA Despărțământul Central al Județului Trei-Scaune”, Dr. Ioan Vintilă, președintele despărțământului central județean ASTRA, semnează „Cuvântul-înainte”, în care formulează scopul publicației: „să întretină vie flacăra conștiinței și culturai românești” în acest „ținut atât de

neglijat sub raport cultural”¹⁰¹. Acesta transmite ideea de misionariat cultural românesc într-un spațiu majoritar secuiesc

În Program este tras un semnal de alarmă cu privire la existența românilor maghiarizați și se propune reromânizarea prin cultură, folosind limba maghiară ca element tranzitoriu:

„În satele Chichiș, Ozun, Lisnău, Sântionlunca, Comălău, Dobolii de Jos, Micfalău, Bicsad, Aita-Seacă, Aita-Medie, Căpeni și Belin, unde populația română nu știe românește, se vor ține conferințe cu subiecte românești și cu explicația în limba maghiară însoțite de proiecțiuni și cinematograf”¹⁰².

Este amintit și proiectul „Casa Națională”, prin achiziționarea unui imobil în Sf. Gheorghe, avându-i printre donatori pe: Dr. Miron Crețu, Dr. Nicolae Crăciun (prefect), Locotenent Valer Fenechiu, Căpitan Dr. C. Berbescu, Protopop Aurel Nistor, Eugen Sibiiianu ș.a. Aceste personalități indică alianța dintre stat și cultură, coeziunea elitei administrative, bisericești și intelectuale, precum și instituționalizarea naționalismului cultural.

5. PERIOADA REGIMULUI COMUNIST

Perioada regimului comunist marchează o etapă de expansiune semnificativă a elitei academice românești din spațiul actualelor județe Covasna și Harghita, atât din punct de vedere numeric, cât și structural. Dacă în etapele anterioare numărul doctorilor în științe era relativ redus, în această perioadă se constată o creștere substanțială, fiind identificați 24 de doctori în științe, ceea

¹⁰¹ *** , *Buletinul ASTRA*, An I, Nr. 1, Noiembrie 1929, p. 2.

¹⁰² *Ibidem*, p. 5.

ce reflectă transformările profunde ale sistemului educațional și ale politicilor statului în domeniul formării profesionale.

Această evoluție este strâns legată de extinderea rețelei de învățământ superior și de politica de promovare a accesului la educație pentru categorii sociale mai largi. Universitățile din București, Cluj-Napoca și alte centre academice din țară devin principalele instituții de formare doctorală, în condițiile în care mobilitatea externă este limitată, iar formarea în străinătate constituie mai degrabă o excepție.

Din punct de vedere al domeniilor de specializare, se observă o diversificare semnificativă față de perioadele anterioare. Pe lângă domeniile tradiționale, precum dreptul sau teologia, capătă o pondere tot mai importantă științele exacte, tehnice și economice. Astfel, sunt reprezentate domenii precum fizica, matematica, ingineria, geografia, sociologia sau economia, ceea ce reflectă orientarea regimului comunist către dezvoltarea industrială și tehnico-științifică.

În sfera științelor exacte și tehnice se evidențiază Ioan Maxim (științe fizice), Ioan Brânduș (științe fizico-matematice), Horia Colan (metalurgie)¹⁰³, Ion Mușcutariu (fizică)¹⁰⁴, Octavian Sasu (matematică), precum și Ioan Roșca, autor al unor cercetări în domeniul ecuațiilor operatoriale.

Domaniul științelor tehnice și ingineresti este reprezentat de Horia Colan, prin studiile sale privind metalurgia, Mihai Rafiroiu, cu cercetări în domeniul sistemelor rutiere și al managementului,

¹⁰³ Ioan Lăcătușu, *op. cit.*, 1998, p. 55.

¹⁰⁴ ***, *Profesioniștii noștri 38. Prof. univ. dr. Ioan Mușcutariu – Cercetător și Om de știință, Fizica și Tehnologia Materiei Condensate, Patriot Român*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2023.

precum și de Ioan Păstrăv, Vasile Bejan și Gheorghe Moldoveanu, specializați în inginerie mecanică.

În sfera științelor socio-umane se remarcă Petru Pânzaru (sociologie), Constantin Stanca (opinie publică), Ion Ciurea (istorie și gândire social-politică)¹⁰⁵, Pavel Mureșan (psihologie socială) și Alexandru Tohăneanu (filozofie și litere), contribuțiile acestora reflectând preocuparea pentru analiza societății în contextul epocii. În același registru umanist se înscrie și Ștefan Vodă, prin contribuțiile sale în domeniul filologiei.

Domaniul științelor economice este ilustrat de Susana Geangalău și Alexandru Horia Munteanu, în timp ce cercetarea geografică este reprezentată de Ioan Șandru, prin studiul dedicat depresiunii Onești – Bacău.

Medicina și științele biologice sunt prezente prin contribuția Mariei Crețu, iar domeniul teologic este reprezentat de Gheorghe Papuc¹⁰⁶. De asemenea, domeniul juridic continuă să fie prezent prin lucrări precum cea a lui Matei Basarab.

Nu în ultimul rând, trebuie menționată contribuția lui Valeriu Kavruk, prin cercetările sale de arheologie și etnogeneză, realizate la Universitatea „M. Lomonosov” din Moscova, ceea ce reflectă și existența unor conexiuni academice externe, chiar și în contextul limitărilor specifice perioadei¹⁰⁷.

Un alt aspect important îl constituie integrarea acestor intelectuali în structurile instituționale ale statului și ale sistemului academic. Mulți dintre aceștia au devenit cadre universitare, cercetători sau specialiști în diverse domenii ale economiei și

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ Ioan Lăcătușu, *op. cit.*, 1998, pp. 113-116.

¹⁰⁷ Ioan Lăcătușu și Erich-Mihail Broanăr, *op. cit.*, p. 682.

administrației, contribuind la dezvoltarea infrastructurii științifice și educaționale a României. În același timp, trebuie subliniat faptul că evoluția lor profesională s-a desfășurat într-un context ideologic restrictiv, care a influențat tematica cercetărilor și libertatea academică.

În plan local, această generație de intelectuali a avut un rol esențial în consolidarea instituțiilor de educație și cultură și în menținerea unei prezențe academice românești într-un spațiu caracterizat prin diversitate etnică. Prin activitatea lor didactică, științifică și profesională, aceștia au contribuit la formarea unor noi generații de specialiști și la afirmarea valorilor culturale și științifice românești.

6. PERIOADA POSTDECEMBRISTĂ

Perioada postdecembristă marchează cea mai amplă etapă de dezvoltare a elitei academice românești din spațiul actualelor județe Covasna și Harghita, caracterizată printr-o creștere semnificativă a numărului de doctori în științe, diversificarea domeniilor de cercetare și integrarea în circuitul academic internațional. Această evoluție este favorizată de liberalizarea accesului la educație, de extinderea rețelei universitare și de posibilitatea efectuării studiilor doctorale atât în țară, cât și în străinătate.

Din punct de vedere al domeniilor, se remarcă o diversificare fără precedent. În sfera științelor economice și juridice se evidențiază Nicolae Ciangă, Valer Dorneanu, Susana Geangalău (continuând activitatea), Alexandru Horia Munteanu, Laura Oltean, Lucian Bunghez și Traian Chindea.

Științele exacte și tehnice cunosc o dezvoltare importantă prin contribuțiile lui Alina Stancu (SUA), Nicolae Cotfas (doctorate la București și Grenoble), Felix Furtună, Mihai-Tiberiu Lateș, Ilie Pentelescu, Raluca Lateș, precum și prin cercetări interdisciplinare realizate în domeniul informaticii, fizicii și ingineriei¹⁰⁸.

În domeniul științelor naturale și biologice se remarcă Ion Micu, Elena Glodeanu, Luiza Mike, Cecilia Farcaș, Dan Ciobanu și Ana Maria Lazăr, ale căror cercetări reflectă orientarea spre studiul mediului și al resurselor naturale. Medicina este reprezentată de Horațiu Suci, precum și de cercetările aplicate în domeniul sănătății publice realizate de Mihaela și Paul Nicolae Suceveanu.

Un loc important îl ocupă științele socio-umane și domeniile culturale. În acest sens se evidențiază contribuțiile lui Ioan Lăcătușu și Codrina Șandru în sociologie, Alexandru Popa, Marius Ciută, Liviu Boar, Iosif Marin Balog, Magdalena Ștefan și Ana Dobreanu, Dorel Marc, Nicoleta Ploșnea, Costel-Cristian Lazăr și Sebastian Lucian Pârvu în istorie.

Filologia și studiile literare sunt reprezentate de Nicolae Bucur, Florina Truță-Matei, Doina Biturcă, Luminița Cornea, Marianne Iliescu, Catinca Agache, Ramona Lazăr, Cristina Bucur, Viorica Macrina Lazăr și Cristina Nemeș, iar filosofia și reflecția teoretică de Alexandru Surdu și Marius Dudan.

Domaniul teologic cunoaște, de asemenea, o dezvoltare semnificativă, prin contribuțiile unor personalități precum ÎPS Ioan Selejan, PS Sofian Brașoveanu, PS Andrei Moldovan, PS Ignatie Trif, Romeo Negrea, Cristian Groza, Petru Căținean și Laurențiu

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 683.

Gabriel Panciu, evidențind continuitatea rolului Bisericii în formarea elitei¹⁰⁹.

Arheologia și etnografia sunt reprezentate de Valeriu Kavruk (în continuarea activității), Dan Buzea, Victor Sibianu, Adela Kovács și Nicoleta-Paula Mazăre, iar domeniul relațiilor internaționale și studiilor europene de Mihai Alexandru Croitor.

De asemenea, trebuie menționată prezența unor cercetări interdisciplinare și aplicate în domeniul administrației publice (Codrin Dumitru Munteanu), al mass-media și relațiilor interetnice (Claudiu Bădescu), precum și al politicilor urbane și sociale (Gina Gheață).

Un element definitoriu al acestei perioade îl constituie internaționalizarea formării academice, reflectată prin studii efectuate în centre universitare din Statele Unite (Alina Stancu, Alin Adrian Stancu, Romeo Măciucă), Franța, Germania, Grecia sau Israel, ceea ce indică integrarea elitei locale în circuitul științific global.

În același timp, se remarcă și existența unei noi generații aflate în formare, reprezentată de doctori în științe, precum Nicu Lazăr, Marius Banciu, Cristina Hadâmbu, Andreea Popa, Marius Dudan, Tatiana Scurtu sau doctoranda Florentina Teacă, și de cercetători implicați în activități academice și culturale, ceea ce indică continuitatea procesului de formare a elitei intelectuale în regiune¹¹⁰.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 684.

¹¹⁰ Baza de date utilizată în prezentul studiu nu are un caracter exhaustiv, informațiile fiind în curs de completare și actualizare permanentă, în măsura identificării unor noi surse documentare.

7. ROLUL ESENȚIAL AL ELITEI ACADEMICE ÎN CONSOLIDAREA IDENTITĂȚII CULTURALE ȘI NAȚIONALE A ROMÂNILORDIN COVASNA ȘI HARGHITA

Prezenta analiză valorifică rezultatele unei cercetări mai ample dedicate intelectualilor români din județele Covasna și Harghita, realizată pe baza actualizării unei bibliografii anterioare și a unor studii publicate începând cu anul 2012. Un aport semnificativ în documentarea istoriei și culturii românilor din sud-estul Transilvaniei îl au volumele publicate la Editura Eurocarpatica și la editurile partenere, care contribuie la completarea unui gol existent în istoriografia locală și regională.

În analiza elitelor locale din Covasna și Harghita trebuie avut în vedere și conceptul de „elite etnice”, liderii instituțiilor fiind, în același timp, reprezentanți ai comunităților etnice din zonă. Studiile sociologice indică o diferențiere între nivelul elitelor, unde pot apărea tensiuni interetnice, și nivelul populației generale, orientată mai ales spre probleme socio-economice. Prin contribuțiile lor științifice și culturale, intelectualii români din județele Covasna și Harghita participă la construirea și consolidarea unui veritabil „act de identitate” al comunității românești din sud-estul Transilvaniei.

Analiza evoluției doctorilor în științe originari din actualele județe Covasna și Harghita, pe parcursul intervalului 1871–2025, evidențiază un proces complex de constituire, consolidare și diversificare a elitei academice românești într-un spațiu caracterizat prin particularități istorice, sociale și etno-demografice distincte.

În etapa dualismului austro-ungar se conturează primele nuclee ale acestei elite, în condițiile unui acces limitat la educație superioară și ale unor constrângeri instituționale semnificative. Numărul redus al doctorilor în științe și concentrarea acestora în domenii precum dreptul, medicina și teologia reflectă atât oportunitățile restrânse ale epocii, cât și rolul fundamental al acestor profesii în afirmarea socială și națională a românilor din Transilvania.

Perioada interbelică aduce o deschidere către sistemul universitar românesc și european, fără a produce însă o creștere semnificativă numerică. În schimb, se remarcă o diversificare a traseelor educaționale și o mai bună integrare în circuitul intelectual occidental, ceea ce conferă elitei academice un profil mai complex și mai adaptat cerințelor statului național modern.

Transformarea majoră se produce în perioada regimului comunist, când, pe fondul extinderii învățământului superior și al politicilor de democratizare a accesului la educație, se înregistrează o creștere semnificativă a numărului de doctori în științe. Această etapă marchează instituționalizarea elitei academice și diversificarea domeniilor de specializare, în special prin dezvoltarea științelor tehnice și exacte. În același timp, evoluția acestei elite a fost influențată de constrângerile ideologice specifice regimului.

Perioada post-1989 reprezintă etapa de maturitate și expansiune maximă a elitei academice, caracterizată prin creștere numerică accelerată, diversificare disciplinară și internaționalizare. Accesul liber la mobilitate academică și integrarea în spațiul european și global al cercetării au permis afirmarea unei generații de intelectuali conectați la noile paradigme științifice și culturale. În același timp, se observă continuitatea interesului pentru studiul identității, culturii și istoriei românilor din sud-estul Transilvaniei.

Pe ansamblu, evoluția acestei elite academice reflectă trecerea de la o elită restrânsă, formată în condiții dificile și concentrată în domenii tradiționale, la o elită diversificată, bine integrată instituțional și racordată la circuitul științific internațional. În acest sens, intelectualii analizați nu reprezintă doar realizări individuale, ci și expresia unui efort colectiv de afirmare și consolidare a comunității românești într-un spațiu multietnic.

Totodată, studiul confirmă faptul că elitele academice au avut un rol esențial nu doar în dezvoltarea științifică și profesională, ci și în păstrarea și promovarea identității culturale și naționale. Prin activitatea lor didactică, științifică și publică, aceștia au contribuit la construirea unui veritabil „act de identitate” al românilor din județele Covasna și Harghita, asigurând continuitatea valorilor culturale și integrarea acestora în contextul mai larg al societății românești și europene.

O dimensiune importantă a activității elitei academice analizate este reflectată de tematica lucrărilor de doctorat, care evidențiază preocuparea constantă pentru studierea spațiului intracarpatic și a realităților istorice, sociale și culturale ale românilor din această regiune. În domeniul istoriei și arheologiei se remarcă lucrări precum:

- *Construcții de piatră din aria culturii Sântana de Mureș – Cernjachov* (Alexandru Popa);
- *Începuturile neoliticului timpuriu în spațiul intracarpatic transilvănean* (Marius Ciută);
- *Românii din scaunele Ciuc, Giurgeu și Cașin în secolul al XIX-lea* (Liviu Boar);
- *Sud-estul Transilvaniei (1900-1914). Studiu socio-politic* (Ana Dobreanu).

În sfera studiilor de geografie și mediu se înscriu cercetări precum:

- *Turismul în Carpații Orientali* (Nicolae Ciangă) și
- *Depresiunile mici din grupa centrală a Carpaților Orientali* (George Bogdan Tofan);

în timp ce domeniul sociologiei este reprezentat de lucrări precum:

- *Structuri etnice și confesionale în județele Covasna și Harghita* (Ioan Lăcătușu) și
- *Rețele sociale ale elitelor locale în Harghita și Covasna* (Codrina Șandru).

De asemenea, cercetările din domeniul identității culturale și al etnografiei sunt ilustrate prin lucrări precum:

- *Aspecte etnoculturale specifice zonei Topliței și Mureșului* (Dorel Marc) ori
- *Biserici, școli și comunități rurale românești din Covasna și Harghita* (Nicoleta Ploșnea);

în timp ce studiile teologice și de istorie ecleziastică includ teme precum:

- *Biserica Ortodoxă Română din estul Transilvaniei după al Doilea Război Mondial* (Costel-Cristian Lazăr) or
- *Viața religioasă a românilor din nordul județului Harghita în perioada ocupației horthyste (1940-1944)* (Valentin Florin Vatamanu).

În același timp, diversificarea tematică este ilustrată de lucrări din domeniul științelor exacte, economice și tehnice, precum:

- *Cohomologie Hochschild și categorii derivate* (Alin Adrian Stancu);

- *Eficiența promovării progresului tehnic în industria alimentară* (Lucian Bunghez); sau cercetările privind optimizarea sistemelor tehnice și energetice realizate în mediul universitar românesc și internațional.

8. CONCLUZIE

În perspectivă, cercetarea de față rămâne deschisă completărilor și aprofundărilor ulterioare, în condițiile în care identificarea și analiza elitelor academice constituie un demers dinamic, dependent de accesul la noi surse documentare și de evoluțiile contemporane ale mediului universitar și științific.

BIBLIOGRAFIE

***, *Buletinul ASTRA*, An I, Nr. 1, Noiembrie 1929.

***, *Profesioniștii noștri 17. Ion Ciurea Weidner la 75 de ani*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015.

¹***, *Profesioniștii noștri 38. Prof. univ. dr. Ioan Mușcutariu – Cercetător și Om de știință, Fizica și Tehnologia Materiei Condensate, Patriot Român*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2023.

Lăcătușu Ioan, *Personalități din Covasna și Harghita*, Cluj-Napoca, Editura Carpatica, 1998.

Lăcătușu Ioan (coord.), *Genealogia familiei Colan*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2012.

Lăcătușu Ioan și Broanăr Erich-Mihail, *Repere identitare românești din județele Covasna și Harghita*, Ediția a II-a, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2019.

Lăcătușu Ioan, Lechințan Vasile și Pătrunjel Violeta, *Români din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, Miercurea-Ciuc, Editura Grai Românesc, 2003.

Pop Ioan-Aurel, „Cultura românească (până la Școala Ardeleană)”, în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler și András Magyari (coord.), *Istoria Transilvaniei, Vol. III (de la 1711 până la 1918)*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Institutului Cultural Român, 2008.

Szögi László, *Studenți români din Transilvania la universitățile din Europa secolele XVI-XX*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011.